

Ναυπάκτου: Ενότητα αγίου Σιλουανού και αγίου Σωφρονίου

/ [Γνώμες](#)



Του Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Ἐορτάζει σήμερα (24 Σεπτεμβρίου) ὁ ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, ὁ μέγας αὐτός ἐμπειρικός θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας μας, τοῦ ὁποῦ μπορῶ νά τονίσω ὅτι τὰ γραπτά του ὁμοιάζουν μέ τὰ κείμενα τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων καί τῶν Ἀγίων, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἐμπειρική γνώση τοῦ Θεοῦ, καί διατυπώνονται μέ ἀπλότητα, ἢ ὁποία τὰ κάνει ἀξιοθαύμαστα.

Γνωρίσαμε τόν ἅγιο Σιλουανό ἀπό τό βιβλίο πού συνέγραψε ὁ συνασκητής του καί κατὰ πνεῦμα υἱός του ἅγιος Σωφρόνιος, διαφορετικά θά ἔμενε ἄγνωστος, ὅπως ἄγνωστοι τελικά παρέμειναν καί πολλοί ἅγιοι διά μέσου τῶν αἰώνων.

Τό βιβλίο τοῦ ἁγίου Σωφρονίου γιά τόν ἅγιο Σιλουανό ἐξεδόθη στήν ἐλληνική γλώσσα τό 1973 καί ἀπετέλεσε τότε, πρὶν σχεδόν 50 χρόνια, τό πνευματικό μου ἐντρύφημα. Ἡ ἀνάγνωσή του μέ ὁδήγησε στόν συγγραφέα του, δηλαδή στόν ἅγιο

Σωφρόνιο, τόν ὁποῖο γνώρισα γιά πρώτη φορά τό 1976 καί ἔκτοτε συνδεθήκαμε πολύ στενά ἀπό πνευματικῆς πλευρᾶς.

Γνωρίζοντας πνευματικῶς τόν ἅγιο Σωφρόνιο, κατάλαβα ἀκόμη περισσότερο τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ, ὅπως τήν ἀνέλυε ἐκεῖνος πού τόν γνώρισε καί εἶχε καί πνευματική συγγένεια μαζί του, ἀφοῦ κληρονόμησε ὅλη τήν παράδοσή του. Συγχρόνως, ὁ ἅγιος Σιλουανός ἔδωσε τήν ἐπιβεβαίωση σέ ὅσα ὁ ἅγιος Σωφρόνιος περνοῦσε ἐκεῖνο τόν καιρό.

Συνομιλώντας πολλές φορές μέ τόν ἅγιο Σωφρόνιο κατάλαβα πολύ καλά ὅτι ὁμιλοῦσε ἐκ πείρας, καί μετέφερε μέ μιά λόγια γλώσσα τήν ἐμπειρία τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ καί τήν δική του. Ἐπειδή ἦταν γνώστης τῶν φιλοσοφικῶν καί θεολογικῶν ρευμάτων πού κυκλοφοροῦσαν στόν δυτικό χῶρο στήν ἐποχή του, ἐξέφραζε μέ μιά σύγχρονη γλώσσα τήν ἐμπειρική θεολογία τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ.

Ἔτσι, τά βιβλία τά ὁποῖα συνέγραψε ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ἀπηχοῦν καί τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ, μέ ἕναν ἰδιαίτερο λόγιο τρόπο, γι' αὐτό καί εἶναι σημαντικά.

Ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Σωφρόνιος γράφει γιά τόν ἅγιο Σιλουανό:

«Ἀπό ὅσο μποροῦμε νά κρίνουμε ἀπό τίς ἐπαφές μας μέ ἀνθρώπους, ἦταν ὁ μόνος ἀπαθής πού ἔτυχε νά συναντήσουμε κατά τήν πορεία τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας. Τώρα μάλιστα πού δέν βρίσκεται πλέον μαζί μας, μάς φαίνεται ὡς ἕνας ἐξαίρετος γίγας τοῦ πνεύματος».



Στήν συνέχεια γράφει ὅτι παρά τήν ἀπλότητά του εἶχε ἕνα ἐσωτερικό μεγαλεῖο καί γι' αὐτό, λέει, στήν ζωή του δέν συνάντησε κανέναν ὅμοιό του:

«Ὅταν ζοῦσε, ἦταν τόσο ἀπλός καί προσιτός, πού παρά τό σεβασμό μας πρὸς αὐτόν, παρά τήν συναίσθηση τῆς ὑψηλῆς ἀγιότητος τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, δέν μπορούσαμε νά αἰσθανθοῦμε πλήρως τό μεγαλεῖο του. Καί μόνον τώρα, ὅταν μέ τήν πάροδο ὁλόκληρης σειρᾶς ἐτῶν στόν δρόμο μας, δέν συναντήσαμε κανέναν ὅμοιό του, ἀρχίζουμε μέ καθυστέρηση νά ἐννοοῦμε τό αὐθεντικό μεγαλεῖο ἐκείνου, τόν ὁποῖον, κατά τήν ἀνεξιχνίαστη πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὁδηγηθήκαμε νά γνωρίσουμε ἀπό κοντά».

Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο ὅλα τά βιβλία τά ὁποῖα συνέγραψε ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ἐκφράζουν τήν ἐμπειρική θεολογία τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ, τήν ὅμοια μέ τήν δική του θεολογική πείρα, ἀλλά καταγεγραμμένη μέ ἕναν λόγιο τρόπο τοῦ

συγχρόνου ανθρώπου, ώστε να τον βοηθήσει να αισθανθεί το νόημα και το βάθος της εκπληκτικής πείρας της Έκκλησίας.

Νομίζω είναι κάτι παρόμοιο που παρατηρεί κανείς μεταξύ των κειμένων των Προφητών-Αποστόλων και των κειμένων των αγίων Πατέρων της Έκκλησίας, ιδίως του 4ου αιώνα.

Ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο στην συνέχεια θα κάνω μία μικρή παρουσίαση του πανοράματος της θεολογίας του αγίου Σωφρονίου, που άπηχε και την θεολογία του αγίου Σιλουανού, όπως φαίνεται στα έως τώρα εκδοθέντα βιβλία του αγίου Σωφρονίου.

Απλώς να υπογραμμισθεί ότι κατά βάση ή προτεραιότητα της παρουσιάσεως των βιβλίων γίνεται με το έτος και τον χρόνο που εγράφησαν και όχι με τον χρόνο που εκδόθηκαν. Έτσι, τρόπον τινα, το κείμενο αυτό λειτουργεί και ως μία θεολογική και ασκητική αυτοβιογραφία του αγίου Σωφρονίου.

1. «Αγώνας Θεογνωσίας»

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει τρεις επιστολές που έστειλε ο άγιος Σωφρόνιος στον π. Δαβίδ, τον μετέπειτα Δημήτριο Μπάλφουρ και στο παράρτημα του βιβλίου δημοσιεύονται αποσπάσματα από επιστολές του, καθώς επίσης οι επιστολές του Μπάλφουρ προς τον άγιο Σωφρόνιο.

Οι περισσότερες επιστολές του Γέροντος Σωφρονίου στον Μπάλφουρ είναι γραμμένες από την Ιερά Μονή του Αγίου Παντελεήμονος Αγίου Όρους, όταν ήταν ιεροδιάκονος και πολύ πλησίον στον άγιο Σιλουανό, και οι λιγότερες από την έρημο του Αγίου Όρους, καθώς επίσης μία είναι από την Γαλλία και δύο από την Αγγλία.

Οι επιστολές αυτές εκφράζουν όλο το πύρ της μετανοίας και το φως της θεοπτίας που τον διακατείχαν εκείνη την εποχή, καθώς επίσης και την στενή επικοινωνία του με τον άγιο Σιλουανό, αφού αυτός ήταν ο μεσάζοντας μεταξύ των δύο.

Ενώ οι επιστολές αυτές εκδόθηκαν το έτος 2004, μετά τον θάνατο και των δύο που αλληλογραφούσαν, δηλαδή του π. Σωφρονίου και του Μπάλφουρ, εν τούτοις μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι το πρώτο βιβλίο του Γέροντος Σωφρονίου, γιατί είναι τα πρώτα κείμενα του αγίου Σωφρονίου.

Είναι αυθεντικές επιστολές, γραμμένες από έναν νέον φλεγόμενο μο-ναχό και ιερομόναχο, που από αγάπη για τον Μπάλφουρ του αποκαλύπτει τις έσωτερικές καταστάσεις της ψυχής του, αφού εκείνο τον καιρό είχε και ισχυρή φλόγα

μετανοίας, τούς αγῶνες τῆς μοναχικῆς του ζωῆς καί τήν θεωρία τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης, βρισκόταν κοντά σέ ἕναν ὥριμο καθηγητή τῆς χαρισματικῆς θεολογίας, τόν ἅγιο Σιλουανό.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά σέ αὐτές φαίνεται ὁ ζῆλος, ἀλλά καί οἱ παλι-νωδίες τοῦ Μπάλφουρ, ὁ ὁποῖος εἶχε μεγάλη πτώση, ἀλλά τελικά ἐπανῆλθε στήν Ὁρθόδοξη πίστη, μέ τήν προσευχή καί τήν ἀγάπη τοῦ Γέροντος Σωφρονίου.

Στό βιβλίο αὐτό φαίνεται εὐδιάκριτα ἡ διαφορά μεταξύ τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας, ὅπως τήν ζοῦσαν στό Ἅγιον Ὅρος ὁ ἅγιος Σιλουανός καί ὁ ἅγιος Σωφρόνιος, καί τῆς δυτικῆς νοοτροπίας καί θεολογίας πού διακατεῖχε τόν Μπάλφουρ. Ἔτσι, τά ὅσα γράφει ἀργότερα ὁ ἅγιος Σωφρόνιος στά βιβλία του γιά τήν διανοη-τική καί χαρισματική θεολογία, ἀλλά καί γιά τήν δυτική θεολογία προέρχονται ἀπό τήν ἀλληλογραφία αὐτή. Ὄταν ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ἔγραφε γιά τήν διανοητική θεολογία, ἀσφαλῶς μεταξύ τῶν ἄλλων εἶχε ὑπ' ὄψη του τόν Μπάλφουρ.

Ὁ Μπάλφουρ λίγο πρίν τόν θάνατό του προέβη σέ μιά ὁμολογία: «Ἐγώ, σάν ἀσύνητο γαῖδουράκι, σκέφθηκα νά τρέξω πίσω ἀπό δύο ἰσχυρά ἄλογα, τόν Γέροντα Σιλουανό καί τόν π. Σωφρόνιο». Αὐτό δείχνει τό μεγαλεῖο τῆς Ὁρθοδόξου θεολογίας καί τήν τραγικότητα τῆς ἀνθρώπινης διανόησης.

Τό βιβλίο αὐτό εὐωδιάζει ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος Ἁγίου Ὁρους καί εἶναι ἕνα δείγμα ποιμαντικῆς καθοδήγησης ἑνός θεολόγου πατρός σέ ἕναν λόγιο διανοούμενο, τόν ὁποῖο καθοδηγεῖ, ἐμπνέει καί τελικά τόν σώζει. Εἶναι ἔκφραση μιᾶς ὀρθόδοξης ποιμαντικῆς στόν ὕψιστο δυνατό βαθμό πού ἐξασκεῖται ἀπό ἕναν χαρισματικό πατέρα καί θεολόγο.



2. «Ὁ ἅγιος Σιλουανός ὁ Ἀθωνίτης»

Τό βιβλίο αὐτό ἐξεδόθη πρώτη φορά στήν ρωσική γλώσσα τό 1948, ὅταν ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ἀπό τό Ἅγιον Ὄρος πῆγε στό Παρίσι γιά νά ἐκδώσῃ τά γραπτά τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ, ἀργότερα μεταφράσθηκε σέ πολλές γλώσσες, μεταξύ τῶν ὁποίων στήν ἐλληνική γλώσσα γιά πρώτη φορά τό ἔτος 1973, καί ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση. Εἶναι πράγματι ἕνα θεολογικό συναξάρι τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ καί μιά θεολογική μαρτυρία τοῦ ἁγίου Σωφρονίου γιά τήν ὀρθόδοξη πνευματική ζωή. Εἶναι ὑπόδειγμα συγγραφικῆς βιογραφίας ἑνός ἁγίου ἀσκητοῦ.

Χωρίζεται σέ δύο μέρη, ἥτοι «βίος καί διδασκαλία τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ» καί «οἱ γραφές τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ».

Τό βιβλίο αὐτό ἀποκαλύπτει τήν κρυφή ζωή τοῦ Γέροντος Σιλουανοῦ καί τίς

θεόπνευστες γραφές του, αλλά επιμελῶς αποκρύπτει τήν ζωή τοῦ συγγραφέως του. Ὅποιος, ὅμως, εἶχε πνευματική ὁσφρηση καταλάβαινε ἀπό τήν ἀρχή τό ὕψος τόσο τοῦ βιογραφουμένου μοναχοῦ Σιλουανοῦ, ὅσο καί τοῦ βιογρα-φοῦντος Ἱερομονάχου-Ἀρχιμαν-δρίτου Σωφρονίου.

Βιβλία σάν καί αὐτό γράφεται ἕνα κάθε αἰῶνα. Αὐτό φαίνεται ἀπό τό θεολογικό ὕψος καί τῶν δύο, βιο-γραφουμένου καί βιογραφοῦντος, καί ἀπό τό βάθος τῶν λόγων, τόσο τῶν γραφῶν τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ ὅσο καί τῶν θεολογικῶν ἐπεξηγήσεων τοῦ ἁγίου Σωφρονίου.

Τό πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου εἶναι μία ἐκτενής καί διεισδυτική περίληψη τῆς «Φιλοκαλίας τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν», τό δεύτερο μέρος εἶναι ἕνα προφητικό ἀποστολικό κείμενο, στήν ἐποχή μας, ἀλλά μέ τό εἶδος τῆς προσευχῆς. Ὁ ἅγιος Σιλουανός εἶναι ἕνας πνευματικός πομπός πού εἶναι ἐγκατεστημένος σέ ἕνα μικρό κελλί τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί ἀπό ἐκεῖ ὁμιλεῖ στούς ἀνθρώπους γιά νά τούς εἰρηνεύσῃ, νά τούς παρηγορήσῃ καί νά τούς καθοδηγήσῃ ἀπλανῶς, ἀλλά καί προσεύχεται στόν Θεό γιά ὅλο τόν Ἀδάμ. Καί ὁ ἅγιος Σωφρόνιος εἶναι ἕνας θεολόγος ὑποτακτικός καί πατέρας, πού μετέφερε τήν ζωή τοῦ Ἁγίου Ὁρους στήν Γαλλία καί τήν Ἀγγλία καί γενικά στήν καρδιά τῆς Εὐρώπης καί σέ ὅλο τόν κόσμο.

Εἶναι ἕνα βιβλίο ἀπότοκο τῆς καθαρῆς θεολογίας, εἶναι ἕνα πνευματικό θεολογικό οἰνόπνευμα, ἕνας καθαρός θεολογικός οἶνος πού δείχνει τί εἶναι ἡ ὀρθόδοξη ζωή καί τί εἶναι ὁ γνήσιος ὀρθόδοξος μοναχισμός. Δέν μπορῶ νά παρουσιάσω μία σύντομη περίληψη τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἀλλά θά παραθέσω μιά παράγραφο, στήν ὁποία φαίνεται πῶς ὁ ἅγιος Σωφρόνιος περιγράφει τόν ἅγιο Σιλουανό.

«Ὁ λόγος τοῦ Γέροντα, ἀσυνήθιστα ὑψηλός ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴ του τελειότητα, εἶναι μαρτυρία γιὰ τὴν ὑπερφυσικὴ ἐκείνη ζωὴ ποῦ τοῦ δόθηκε νὰ ζήσει. Γιὰ πολλοὺς μένει ἀκατά-ληπτος καὶ ἀπρόσιτος παρὰ τὴν καθαρότητα καὶ τὴν ἀπλότητά του. Ἡ πείρα ἀπέδειξε ὅτι ἐν μέρει εἶναι ἀκατάληπτος ἀκριβῶς ἐξαιτίας τῆς ἀπλότητάς του καὶ τοῦ ὕφους τῆς σκέψεως καὶ ἐκφράσεως τοῦ Γέροντα, ποῦ εἶναι ξένο στὸν σύγχρονο διανοοῦ-μενο ἄνθρωπο. Αὐτό μέ παρακίνησε νὰ τὸν συνοδεύσω καὶ ἀκόμη νὰ προλάβω νὰ κάνω διασαφήσεις σέ γλώσσα πιὸ προσιτὴ στοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας, μέ τὴν ἐλπίδα νὰ χρησιμεύσει ὡς στήριγμα γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση τῶν ὁδῶν τῆς ἀγιότητος. Καὶ ἂν ὁ ἀναγνώστης λάβει ὑπόψη πὼς χρειάζεται λεπτὴ προσοχὴ στὰ ἀπλὰ ἐκεῖνα καὶ ἥρεμα λόγια τοῦ Γέροντα, ποῦ θίγουν βαθειὰ προβλήματα τῆς ἀνθρώπινης υπάρξεως ἢ περιγράφουν τὸν ἐσωτερικὸ πόλεμο ἢ τίς ἐνέργειες τῆς χάριτος, τότε παύει κάθε ἀνάγκη διασαφήσεων καὶ μένει μόνος ὁ ἅγιος καὶ καθαρὸς λόγος τοῦ μακαρίου πατρός».

3. «Ἀσκήση καὶ θεωρία»

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐξεδόθη γιὰ πρώτη φορά στὴν ἐλληνικὴ γλώσσα ἀπὸ τὴν ρωσικὴ καὶ γαλλικὴ τὸ ἔτος 1996, δηλαδή μετὰ τὴν κοίμηση τοῦ Γέροντος Σωφρονίου. Ἐδῶ τὸ συγκαταλέγω ὡς τρίτο στὴν σειρά, γιατί τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου ἐγράφησαν μετὰ τίς ἐπιστολές ποῦ ἀπετέλεσαν τὸ βιβλίο «Ἀγώνας Θεογνωσίας» καὶ τὸ βιβλίο «ὁ ἅγιος Σιλουανὸς ὁ ἀγιορεΐτης», στὴν Γαλλία μετὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Γέροντος Σωφρονίου ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑξι κείμενα ποῦ ἐγράφησαν σέ διάφορους καιροὺς, ἥτοι «Βάσεις τῆς ὀρθοδόξου ἀσκήσεως», «Ἡ ἀναγκαιότητα τῶν τριῶν ἀποταγῶν», «Ἡ Χριστιανικὴ τελειότητα καὶ μοναχισμός», «Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας κατ' εἰκόνα τῆς Ἀγίας Τριάδος», «Λόγος στὴ Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου», «Τε-λευ-ταῖος λόγος».

Ὁ τίτλος του «ἄσκηση καὶ θεωρία» συνάδει μέ τὸ ὅλο περιε-χόμενο τοῦ βιβλίου, ἐπειδὴ ὁ ἅγιος Σωφρόνιος γράφει γιὰ τὴν χριστιανικὴ ἄσκηση καὶ τὴν θεωρία, μέ τὴν ἔννοια τῆς θεοπτίας καὶ τῆς θέας τοῦ ἀκτίστου Φωτός.

Ὅπως τονίσθηκε, τὰ βασικά κείμενα τοῦ βιβλίου γράφηκαν μετὰ τὴν ἀναχώρηση τοῦ Γέροντος Σωφρονίου ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν ἐπάνοδο στοὺς Παρί-σι γιὰ νὰ δημοσιεύσῃ τίς γραφές τοῦ Γέροντος Σιλουανοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν περιπέτεια τῆς υἱείας του ποῦ δέν τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐπιστρέψῃ στοὺς Ἅγιον Ὄρος.

Ἔτσι, μετὰ τὴν βαθύτατη μετάνοια καὶ τὸν κλαυθμὸ στοὺς Ἅγιον Ὄρος, τόσο στὴν

Ἱερά Μονή Ἀγίου Παντελεήμονος ὅσο καί στήν ἔρημο τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλά καί μετὰ τίς σπάνιες ἐμπειρίες-ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ, ὡς ὥριμος θεολόγος, γράφει γιά τήν χριστιανική καί μοναχική ἄσκησι, ἀλλά καί γιά τήν θέα τοῦ ἀκτίστου Φωτός, ἐρμηνεύει θαυμαστώσ καί πρωτοτύπως τήν Μεταμόρφωση τοῦ Χριστοῦ καί παρουσιάζει τήν Ἐκκλησία ὡς τήν μέθεξι στήν δόξα τῆς Ἀγίας Τριάδος.

Εἶναι σημαντικές θεολογικές μελέτες πού κινοῦνται μέσα στά πατερικά πλαίσια. Ἡ ἰδιαίτερη ὁρολογία πού παρατηρεῖται σέ μερικά σημεία δέν προκαλεῖ, γιατί ὁ πεπειραμένος καί ἀντικειμενικός ἀναγνώστης αἰσθάνεται τό πνεῦμα τῆς πατερικῆς θεολογίας πού ἀνα-δύεται ἀπό αὐτά, ὅταν, μάλιστα, συνδέση τό βιβλίον αὐτό μέ τά ἄλλα βιβλία του. Νομίζω ὅτι τό ἐρμηνευτικό κλειδί τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι ὁ «λόγος στή Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου», πού εἶναι ὑπόδειγμα πατερικοῦ λόγου.

4. «Γράμματα στή Ρωσία»

Τό βιβλίον αὐτό δημοσιεύθηκε στήν ἐλληνική γλώσσα σέ πρώτη ἔκδοση τό 2009, ἀπό τήν δεύτερη ρωσική ἔκδοση, καί μετὰ τήν εἰσαγωγή διαιρεῖται σέ δύο εὐδιάκριτα μέρη. Τό πρῶτο εἶναι μιά ἀπομαγνητοφωνημένη «συνομιλία του μέ τήν οἰκογένειά» του, τούς συγγενεῖς του, πού ἔγινε στήν Μόσχα τό 1975, καί τό δεύτερο μέρος περι-λαμβάνει 77 ἐπιστολές στίς δύο ἀδελφές του, τήν Μαρία καί τήν Ἀλεξάνδρα.

Ἡ συνομιλία μέ τήν οἰκογένειά του, ἀφ' ἑνός μὲν ἔχει πολλά αὐτοβιογραφικά στοιχεῖα, εἶναι μιά περίληψη ὅλης τῆς βιολογικῆς καί πνευματικῆς του ζωῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ ἔχει πολύ δυνατές θεολογικές σκέψεις.

Τελειώνοντας τήν συνομιλία αὐτήν λέγει:

«Ὅταν θυμᾶμαι πῶς ζοῦσα στήν ἔρημο τοῦ Ἄθω, νομίζω ὅτι σέ κανέναν δέν εἶναι δυνατό νά περιγράψει τή φτώχεια αὐτῆς τῆς ζωῆς. Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται σέ τέτοια ἐλευθερία πνεύματος, πού δέν θά τήν ἄλλαζε μέ τίποτε. Καί αὐτοί πού μαζεύουν θησαυρούς ἢ ἀκόμη καί σκοτώνουν τ' ἀδέλφια τους, ὥστε νά αὐξηθοῦν οἱ θησαυροί αὐτοί, φαίνονται παράφρο-νες, ἐσκοτισμένοι. Ὡς τώρα δέν δέχθηκαν τόν Χριστό. Ἀκόμη καί αὐτοί οἱ λαοί πού διεκδικοῦν χριστιανικούς τίτλους, στήν πορεία τῆς ἱστορίας ντροπιάστηκαν, γιατί μέχρι καί τά προηγούμενα χρόνια οἱ πιό ἐπικίνδυνοι ἦταν πάντα αὐτοί οἱ λαοί πού αὐτοα-ποκαλοῦνταν χριστιανικοί. Οἱ λιγότερο φωτισμένοι λαοί δέν μπόρεσαν νά δημιουργήσουν τέτοια μέσα ἐξολο-θρεύσεως, ὅπως οἱ λαοί πού φωτίσθηκαν μέ τό πνεῦμα τοῦ Χρι-στοῦ. Αὐτό ὅμως δέν συνέβη ἐπειδή ὁ Χριστός εἶναι πατέρας τοῦ κακοῦ, ἀλλά, ὅπως εἶπαμε, τό μεγάλο δῶρο τῆς ἐλευθερίας πραγμα-τώθηκε σέ

αυτούς τούς λαούς μέ αρνητική προοπτική».

Τά θέματα τῶν ἐπιστολῶν πού δημοσιεύονται εἶναι ποικίλα, ἥτοι γιά τήν πορεία τῆς ζωῆς του, γιά τίς συγγραφές του, γιά τήν οἰκοδόμησι τῆς Μονῆς του, γιά τά ταξίδια πού ἔκανε στούς Ἁγίους Τόπους, γιά θεολογικά ζητήματα, γιά σύγχρονα θέματα, γιά τά γηρατειά καί τόν θάνατο κλπ. Εἶναι θέματα τά ὁποῖα γράφονται συνήθως σέ γράμματα, τά ὁποῖα ἔχουν προσωπικό χαρακτήρα.

Πάντοτε μοῦ ἄρεσε νά διαβάζω τίς ἐπιστολές διαφόρων ἁγίων, ὅπως τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου κ.ἄ., γιατί σέ αὐτές συνήθως ὁ ἄνθρωπος ἐκφράζεται μέ εὐαισθησία καί ἐλευθερία, καί διακρίνονται ἀπό ἰδιαίτερη χάρη. Αὐτό παρατηρεῖ κανεῖς στά γράμματα τοῦ ἁγίου Σωφρονίου πρὸς τίς ἀδελφές του.

Οἱ ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Σωφρονίου στίς ἀδελφές του ἐκφράζουν τήν ἀγάπη καί τρυφερότητά του πρὸς τούς συγγενεῖς του, τόν ἡσυχαστικό τρόπο τῆς ζωῆς του, τόν πόνο του γιά τήν κοινωνία.

Ὅλο τό βιβλίον φανερώνει ἕναν ἡσυχαστή καί θεολόγο, ἀλλά καί ἕναν λόγιο μοναχό πού ἀγαπᾷ τήν ζωή, ἀλλά αἰσθάνεται καί τόν θάνατο ὡς ἕνα ἐορταστικό γεγονός.

Στήν συνάντησι πού εἶχε μέ τούς συγγενεῖς του ἄρχισε ὡς ἐξῆς: «Ἐχει περάσει σχεδόν περισσότερο ἀπό μισός αἰώνας ἀφότου ἔφυγα, καί λοιπόν ἔχουμε ζήσει κάτω ἀπό τελείως διαφορετικές συνθῆκες, ἐν τούτοις ὑπάρχει κάτι στό αἷμα, στή συγγένεια, πού κάνει τή συνάντησίν μας νά πραγματοποιεῖται μέ ἐμπιστοσύνη ἀπό τήν πρώτη στιγμή. Τώρα εἶμαι ἤδη 80 περίπου ἐτῶν καί δέν μπορῶ νά κάνω προγράμματα γιά πολλά χρόνια. Δέν μπορῶ νά προβλέψω ἂν θά σᾶς ξαναδῶ ἀκόμη μία φορά ἢ ὄχι, ἔστω καί γιά μικρό χρονικό διάστημα».

Αἰσθανόταν τήν δύναμη τοῦ «αἵματος», ἀλλά περισσότερο αἰσθανόταν τήν ἐνέργεια τοῦ «πνεύματος». Ἀγαποῦσε τήν βιολογική οἰκογένειά του, ἀλλά πολύ περισσότερο ἀγαποῦσε τήν πνευματική του οἰκογένεια, καί πάνω ἀπό ὅλα εἶχε ὁρμή γιά τόν Θεό καί τήν αἰώνια ζωή. Λέγει ὁ ἴδιος:

«Ὅταν διαβάζουμε στή Γραφή γιά τήν πτώσι τοῦ Ἀδάμ, τί ἦταν αὐτό πού προτάθηκε; Ἡ φυσική τάσι τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίζεται ὡς ἑλξη πρὸς τό ἀπόλυτο, τή δίχως ὅρια γνώσι. Ὅσο μεγαλειώδης καί νά φαίνεται αὐτός ὁ Κόσμος, ὅσο μακρός καί ἂν εἶναι ὁ χρόνος ἐκατομμυρίων καί δισεκατομμυρίων ἐτῶν, εἶναι στενόχωρος στό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου».

5. «Ὁψόμεθα τόν Θεό καθώς ἐστί»

Τό βιβλίο αυτό δημοσιεύθηκε στην ελληνική γλώσσα στην καθαρεύουσα τό 1992 καί τό 2009 στην δημοτική γλώσσα. Τό πρωτότυπο γράφηκε στην ρωσική γλώσσα καί τό 1985 μετα-φρά-σθηκε στην άγγλική γλώσσα.

Εἶναι ἕνα βιβλίο κλασικό στό εἶδος του πού εἶναι μιά «δη-μό-σια ἐξομολόγηση» τοῦ Γέροντος Σωφρονίου πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς του. Ἐνῶ ἦταν περίπου 90 ἐτῶν, ἀποφάσισε νά γράψῃ καθα-ρά τά ὅσα ὁ Θεός τοῦ ἀποκάλυψε στην ζωή του, καί μάλιστα δημοσιεύθηκε στην ελληνική γλώσσα ἕναν χρόνο πρὶν τόν θάνατό του, ὅταν ἦταν στην ἡλικία τῶν 96 ἐτῶν.

Ὅλο τό βιβλίο αυτό εἶναι γραμμένο μέ ἕναν ἐκπληκτικό καί ἰδιαίτερο τρόπο. Ὁ ἴδιος γράφει ὅτι εἶναι «ἐξομολόγησή» του καί ἡ «πνευματική αὐτοβιογραφία» του, καί μάλιστα γράφει ὅτι «ὁ Κύριος γνωρίζει μέ τί φόβο καί τρόμο γράφηκαν πολλές ἀπό τίς σελίδες αὐτές τῆς ἐξομολογήσεώς μου».

Βρισκόταν, ὅπως ἐλέχθη, πρὸς τό τέλος τῆς ζωῆς του καί κρατοῦσε ὅλες τίς ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ κρυμμένες μέσα στην καρδιά του, καί ἀπεφάσισε νά τίς γράψῃ ἐπειδή, ὅπως λέγει, βρισκόμενος «σέ βαθύ γῆρας, καί καταπονούμενος ἡμέρα καί νύχτα ἀπό σωματικές ἀσθένειες, γίνομαι συνεχῶς λιγότερο εὐπρόσβλητος ἀπό τίς κρίσεις τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτό ἀποφάσισα νά ἐκμυστηρευθῶ ἀκόμη περισ-σότερο, καί μάλιστα ἐνώπιον πολλῶν, ἐκεῖνα πού μέ ζῆλο φύλαγα ἀπό τά ξένα βλέμματα μέχρι σήμερα». Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική γράφει: «Παραδίδω, λοιπόν, τόν ἑαυτό μου μέ ἐμπιστοσύνη στόν κάθε ἀναγνώστη, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι μέ εὐμένεια θά μέ μνημονεύει στίς προσευχές του πρὸς τόν Πατέρα μας τόν “ἐν τοῖς οὐρανοῖς”».

Στό βιβλίο αυτό μέ ὠραῖο καί θεολογικό τρόπο, ἀλλά καί μέ ἔντονη αὐτομεμψία καί ταπείνωση γράφει γιά τήν «πρώϊμη ἐμπειρία» του, τήν «πάλη μέ τόν Θεό», τήν «μνήμη τοῦ θανάτου», τήν «πτῶση του» του, τήν «ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ὡς ὄντος», τό «πένθος», τήν «ὁρμή πρὸς τόν Θεό», «τίς ὁράσεις τοῦ ἀκτίστου φωτός», «τίς ἐλεύσεις καί ἀποκρύψεις τοῦ θείου φωτός», τήν ἐπιβεβαίωση πού ἔλαβε ἀπό τόν ἅγιο Σιλουανό γιά τήν πορεία τῆς ζωῆς του.

Πρόκειται γιά μιά σπάνια περιγραφή τῶν ἐμπειριῶν καί τῶν ἀποκαλύψεων πού τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, πού δέν ὑπάρχουν στά βιβλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Μετά τόν ἅγιο Συμεών τόν Νέο Θεολόγο, ὁ ὁποῖος κατέγραψε τίς ἀποκαλύψεις του τόν 11ο αἰῶνα, ἔπρεπε νά περάσουν ἄλλοι ἐννέα αἰῶνες γιά νά ἐμφανισθῇ ἕνας παρόμοιος θεόπτης, ὁ ὁποῖος ἔχει τό ἰδιαίτερο γνώρισμα νά γράφῃ μέ περισσότερες λεπτομέρειες γιά τά θέματα αὐτά καί κυρίως νά τονίζῃ πλευρές πού δέν ἦταν γνωστές, ὅπως γιά τήν διαφορά μεταξύ κτιστοῦ καί ἀκτίστου φωτός, γιά

τόν «γνόφο τῆς ἀπεκδύσεως», γιά τό πῶς μετατρέπεται τό πῦρ τοῦ Ἄδου σέ φῶς τοῦ Παρα-δείσου κ.ἄ.

Διαβάζοντας κανεῖς τό βιβλίο αὐτό ὁσφραίνεται καταστά-σεις οὐράνιες, τό πῶς ζοῦσε ὁ Πρωτόπλαστος ἄνθρωπος στόν Πα-ρά-δεισο, ποιές ἦταν οἱ ἐμπειρίες τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καί πῶς θά ζῇ ὁ ἄνθρωπος στήν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Πρό-κειται γιά σπάνιες θεολογικές περιγραφές καί γι' αὐτό εἶναι ἕνα θαυμάσιο πατερικό βιβλίο.

6. «Περί πνεύματος καί ζωῆς»

Τό βιβλίο αὐτό δημοσιεύθηκε ἀρχικά στήν γαλλική γλώσ-σα τό ἔτος 1992, ἕνα ἔτος πρίν κοιμηθῇ ὁ ἅγιος Σωφρόνιος, καί δημοσιεύθηκε στήν ἐλληνική γλώσσα τό ἔτος 1995. Δέν εἶναι βιβλίο πού συνέγραψε ὁ ἅγιος Σωφρόνιος, ἀλλά εἶναι ἀποσπάσματα ἀπό προφορικούς λόγους του.

Ὅπως γράφει ὁ Maxime Egger στό εἰσα-γωγικό σημείωμά του γιά τήν ἐλληνική μετάφραση, τό ἔτος 1990 παρέμεινε γιά ἕνα μεγάλο διάστημα στήν Ἱερά Μονή τοῦ Τιμίου Προδρόμου στό Ἑσσεξ Ἀγγλίας, παρακολούθησε μερικές προφο-ρικές ὁμιλίες τοῦ ἁγίου Σωφρονίου στήν ἀδελφότητα, καθώς ἐπίσης ἄκουσε 40 περίπου προηγούμενες ὁμιλίες πού εἶχαν μαγνητοφωνηθῇ καί ἀπό αὐτά συνέλεξε μερικά ἀποσπάσματα καί τά δημοσίευσε, κατά τόν τρόπο τῶν κεφαλαίων διαφόρων ἀγίων πού καταγράφονται στήν «Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν». Οἱ ὁμιλίες αὐτές ἀργότερα δημοσιεύθηκαν ὁλόκληρες στούς τρεῖς τόμους μέ τίτλο: «Οἰκο-δομώντας τόν Ναό τοῦ Θεοῦ μέσα μας καί στούς ἀδελφούς μας».

Οἱ περικοπές αὐτές τῶν λόγων ἐτέθησαν ἀπό τόν Maxime Egger σέ «ἕνα σύνολο μέ συνέχεια καί συνέπεια», τίς ἔδωσε νά τίς διαβάσῃ ὁ ἅγιος Σωφρόνιος, ὁ ὁποῖος «ἀνεγνώρισε σ' αὐτές τόν ἑαυτό του» καί τοῦ ἔδωσε τήν εὐλογία νά τίς ἐκδώσῃ. Ὁ ἴδιος ὁ συλλέκτης ἔδωσε τόν τίτλο «περί πνεύματος καί ζωῆς» ἀπό τόν λόγο τοῦ Χριστοῦ «τά ρήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καί ζωή ἐστιν» (Ἰω. στ', 63). Πράγματι, μέσα σέ αὐτά τά «πνευματικά κεφάλαια» βλέπει κανεῖς νά σκιρτᾷ τό «Πνεῦμα» καί ἡ «Ζωή», εἶναι ἔκφραση μεγάλου ἀγῶνος, περίπου ἐνενήντα ἐτῶν, καί προσφέρουν μιᾶ αἴσθηση αἰωνίου ζωῆς ἐν Πνεύματι.

Ὁ συλλέκτης ἔθεσε τά 247 μικρά καί συνοπτικά «πνευ-μα-τικά κεφάλαια» σέ μιᾶ δική του θεματική ἐνότητα πού φαίνεται, ἂν τά διαβάσῃ κανεῖς προσεκτικά, ἀλλά ἐγὼ διαβά-ζοντας τά μικρά αὐτά κείμενα διέκρινα μιᾶ ἐσωτερική ἐνότητα πού ἔχει ὡς κέντρο τήν ἔμπνευση. Ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ὡς καλλιτέχνης καί ὡς ἄνθρωπος πού ἄγγιξε καί εἶδε τήν αἰώνια ζωή εἶναι ἐμπνευσμένος, καί μετά γράφει γιά τήν ἔμπνευση, ἀλλά καί τά μικρά αὐτά ἀποσπάσματα ἐκφράζουν τήν ἐμπνευσμένη

καρδιά του καί τόν έμπνευσμένο λόγο του. Θά παραθέσω τρία ένδεικτικά κεφάλαια από τήν άρχή, τό μέσον καί τό τέλος.

Στό πρώτο κεφάλαιο λέει: «Άγαπητοί μου άδελφοί καί άδελφές, άνοιξτε τήν καρδιά σας, γιά νά χαράξει έκεϊ τό Άγιο Πνεῦμα τήν εικόνα τοῦ Χριστοῦ. Τότε θά γίνετε σιγά-σιγά ικανοί νά έχετε μέσα σας τήν χαρά καί τό πένθος, τόν θάνατο καί τήν άνάσταση» (Κεφ. 1).

Πράγματι, τό Άγιον Πνεῦμα χαράζει τήν μορφή τοῦ Χριστοῦ μέσα μας, έτσι γίνεται ή ένωσή μας μέ τόν Χριστό, μιά «μικρή ένανθρώπηση», δηλαδή ό Χριστός έν Αγίῳ Πνεύματι γεννιέται μέσα μας καί τότε ζοῦμε όλα τά γεγονότα τῆς θείας Οικονομίας στήν καρδιά μας.

Σέ ένα άλλο κεφάλαιο από τό μέσον τοῦ βιβλίου γράφεται: «Στά μικρά πράγματα, στίς άπλές πράξεις, ἄς προσπαθήσουμε νά τηροῦμε τήν ακόλουθη έσωτερική στάση: “Άρνούμαι τό θέλημα τοῦ «πεπτωκότος» αίματός μου• θέλω στίς φλέβες μου νά ρέει ή ζωή τοῦ Ἰδιοῦ τοῦ Θεοῦ”».

Εἶναι πολύ τολμηρός ό λόγος αὐτός πού δείχνει έναν άνθρωπο ό όποῖος γνώρισε τήν αἰώνια ζωή καί έπειτα όλα τά άλλα θεωροῦνται ὡς «τό θέλημα τοῦ πεπτωκότος αίματος».

Εἶναι σημαντικά τά δύο τελευταῖα «πνευματικά κεφάλαια».

«Φυλάξτε όλα αὐτά στή συνείδησή σας, καί ή ζωή σας θά εἶναι γεμάτη έμπνευση, ὄχι μόνο κάθε μέρα, αλλά κάθε στιγμή» (κεφ. 246). «Μήν ξεχνᾶτε αὐτά τά λόγια. Ό Θεός σᾶς έδωσε χρόνο νά οἰκοδομήσετε τήν αἰώνια σωτηρία σας. Μήν τόν σπαταλᾶτε» (κεφ. 247).

Όλο τό βιβλίό εἶναι δροσερό, γεμάτο από «πνεῦμα καί ζωή». Τό μόνο πού δέν κατάλαβα εἶναι γιατί ό συλλέκτης κατέγραψε 247 κεφάλαια καί ὄχι 250 κεφάλαια, ἀφοῦ εἶχε στήν διάθεσή του ἄφθονο ὑλικό από ὄλες αὐτές τίς ὁμιλίες.

7. «Τό μυστήριο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς»

Τό βιβλίο αυτό δημοσιεύθηκε σέ πρώτη έκδοση τό 2010 μεταφρασμένο από τήν ρωσική γλώσσα. Ήδη στήν ρωσική γλώσσ--σα είχαν έκδοθῇ δύο βιβλία μέ τίτλους «Τό μυστήριο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς» καί «Γέννηση στήν ἀσάλευτη Βασιλεία», πού ἀποτελέσθησαν ἀπό ἐπιλογή ἀποσπασμάτων πού βρέθηκαν στά κατάλοιπα τοῦ ἁγίου Σωφρονίου μετά τήν κοίμησή του ὡς παρατηρήσεις καί πρόχειρες σημειώσεις του. Ἐνα τμήμα ἀπό τά δύο βιβλία ἀπετέλεσαν τό παρόν βιβλίο στήν ἑλληνική έκδοση μέ τίτλο: «Τό μυστήριο τῆς πνευματικῆς ζωῆς».

Τό βιβλίο διαιρεῖται σέ δύο ἐνότητες, ἡ πρώτη ἐνότητα (Α΄ βιβλίο) μέ τίτλο «Τό μυστήριο τῆς χριστιανικῆς ζωῆς», καί ἡ δεύτερη ἐνότητα (Β΄ βιβλίο) μέ τίτλο «Γέννηση στήν ἀσάλευτη Βασιλεία». Ὅλο τό βιβλίο αὐτό ἐκφράζει τήν θεωρία τοῦ ἁγίου Σωφρονίου καί τήν κοσμοθεωρία του, δηλαδή παρουσιάζει τήν πνευματική πείρα του καί τίς ἀπόψεις του γιά τά ἐκκλησιαστικά καί κοινωνικά θέματα μέσα ἀπό τήν ἐμπειρική θεολογία πού ἀπέκτησε μέ τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι εὐδιάκριτο ὅτι μέσα ἀπό τήν μεγάλη θεολογική πείρα πού ἀπέκτησε, κατά τήν διάρκεια τῆς ὁποίας δέν διεννοεῖτο, δέν ἀντιμετώπιζε τά θέματα λογικοκρατικά, στό ἐνδιάμεσο μεταξύ θεωριῶν καί προσευχῶν, στό κλίμα ὅμως τῆς νοερᾶς ἡσυχίας ἔγραψε τίς ἀπόψεις του γιά διάφορα θέματα, ὅπως τήν μοναχική ζωή, τήν προσευχή, τήν μετάνοια, τήν χριστιανική ζωή, τό πρόσωπο, τόν γάμο, τήν μητρότητα, τήν ἱστορία τῆς ἀνθρω-πότητος κ.ἄ.

Πρόκειται γιά μιά μεγάλη συμπεπυκνωμένη πείρα ἐνός θεοπτικοῦ νοῦ καί μιᾶς εὐαίσθητης καρδίας πού βλέπει ὡς «πνευ-ματικός δορυφόρος» τόν προπτωτικό, τόν μεταπτωτικό καί τόν ἀναστημένο ἐν Χριστῷ ἄνθρωπο σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τοῦ βίου του. Τό ὅλο βιβλίο δέν εἶναι ἀπλῶς ἡ πείρα τοῦ συγγραφέως του, ἀλλά ἡ πολύτιμη πείρα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἔχει κεφαλή τόν Χριστό καί μέλη τούς φίλους Του.

Στό βιβλίο αὐτό μεταξύ τῶν ἄλλων γίνεται λόγος γιά τήν ἐμπειρική καί τήν ἀκαδημαϊκή θεολογία, γιά τόν Χριστό ὡς μέτρο τῶν πάντων, γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί τίς αἱρέσεις, γιά τήν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, γιά τήν χριστιανική ζωή ὡς μυστή-ριο, γιά τόν μοναχισμό καί τόν γάμο, γιά τήν ἱστορία τῆς ἀνθρω-πότητος μέ τούς πολέμους καί τίς ἐπαναστάσεις, μέ τά κοινωνικά συστήματα καί τούς διωγμούς, μέ τούς ἐθνικισμούς καί τήν οἰκουμενικότητα.

Τό βιβλίο δείχνει ὅτι πρέπει νά βιώσουμε τήν Ἐκκλησία ὡς μυστήριο τοῦ Θεοῦ στήν γῆ, καί μέσα ἀπό τήν προοπτική αὐτήν θά ἀντιμετωπίζουμε ὅλα τά γεγονότα τῆς ζωῆς μας. Ὁ μεταπτω-τικός ἄνθρωπος εἶναι γεμάτος ἀπό πάθη καί καλεῖται νά γίνη προπτωτικός καί ἐσχατολογικός, νά βιώσῃ τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ μέσα στήν

Ἐκκλησία, πού εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ἡ «κοι-νωνία θεώσεως».

8. «Περί προσευχῆς»

Εἶναι ἓνα βιβλίο ἐκπληκτικό, πού περιλαμβάνει ὅ,τι ἐκλε-κτό-τερο ἔχει γραφῇ γιά τήν θεολογία τῆς προσευχῆς καί γιά τήν πράξη της. Στήν ρωσική γλώσσα (πρωτότυπο) ἐκδόθηκε τό ἔτος 1991, στήν ἀγγλική γλώσσα ἐκδόθηκε τό ἔτος 1985 καί στήν ἐλληνική γλώσσα ἐκδόθηκε τό ἔτος 1993 πρῶτα στήν καθαρεύουσα καί ἔπειτα τό ἔτος 2009 στήν δημοτική γλώσσα.

Διαιρεῖται σέ τρία μέρη. Στό πρῶτο μέρος γίνεται μία θεολογική ἀνάλυση τῆς προσευχῆς, δηλαδή «ἡ προσευχή ὡς ἀτελεύτητη δημιουργία», «ἡ προσευχή ὡς ὁδός πρὸς τή γνώση», «ἡ προσευχή ὑπερνικά τό ἀδιέξοδο τῆς τραγωδίας», γιά τήν ἔμπονη προσευχή στήν ὁποία ἀναγεννᾶται ὁ ἄνθρωπος, γιά τήν αἰωνιότητα. Στό δεύτερο μέρος γίνεται ἰδιαίτερος λόγος γιά τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ, τό γνωστό «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με» καί συγκεκριμένα «γιά τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ», «τήν ἄσκηση τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ», «τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ σέ κάθε καιρό καί περίσταση». Στό τρίτο μέρος γίνεται λόγος γιά τήν «πνευματική ζωή» καί «τό ἔργο τοῦ πνευματικοῦ πατέρα». Στό τέλος δημοσιεύονται ἡ πρωινή προσευχή «ἅμα τῇ ἐγέρσει ἐκ τοῦ ὕπνου», καί οἱ «λειτουργικές εὐχές» πού συνέταξε ὁ ἅγιος Σωφρόνιος νά διαβάζονται στήν θεία Λειτουργία μετά τό Εὐαγγέλιο καί πρίν τήν ἔναρξη τῆς Λειτουργίας τῶν πιστῶν, ὥστε νά προετοιμάση τούς ἐκκλησιαζομένους γιά τήν συμμετοχή τους στήν θεία Λειτουργία καί τήν θεία κοινωνία τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπίσης, δημοσιεύονται καί οἱ εὐχές «ὑπέρ τῶν κεκοιμημένων», «ὑπέρ τῶν κεκοιμημένων ἱερέων» καί «προ-σευχή περί ἐνότητος».

Πρόκειται γιά ἓνα ἐκπληκτικό βιβλίο, πού περιλαμβάνει τήν συμπεπικνωμένη πείρα τῆς προσευχῆς τόσο τοῦ συγγραφέως του ὅσο καί τῆς Ἐκκλησίας στήν πιό αὐθεντική καί ὑψηλή της μορφή. Τό ἔχω χαρακτηρίσει ὡς ἓνα «Εὐαγγέλιο» τῆς προσευχῆς καί τῆς πνευματικῆς πατρότητος, γιατί ἐκεῖνος πού ἔχει γίνει ὁλόκληρος μιά προσευχή, καί ἡ προσευχή ἀναδύεται ὡς εὐῶδες θυμίαμα μέσα ἀπό ὅλη τήν ὑπαρξή του, τήν ψυχή καί τό σῶμα του, μπορεῖ νά γίνη ἓνας αὐθεντικός πνευματικός πατέρας, πού θά ἐμπνέη τό πνευματικό του ποίμνιο, θά τοῦ ἀνάπτη τήν φλόγα τῆς προσευχῆς καί θά τό ἐτοιμάση γιά τήν εἴσοδό του στήν «ἁσά-λευτη Βασιλεία» τοῦ Θεοῦ.

Στό βιβλίο αὐτό, πού εἶναι κατ' ἐξοχή βιωματικό, συνδέεται ἡ προσευχή μέ τήν ἡσυχία, δίνεται ὁ ὁρισμός τῆς προσευχῆς, γίνεται ἡ διαφορά μεταξύ τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ ἀπό ἄλλες παραδόσεις, ἀναλύεται ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς, τά στάδιά της, ἡ ἀνάπτυξή της, ἡ ἔνωση νοῦ καί καρδίας, τό ἀδιάλειπτο τῆς

προ-σευχῆς, τὰ ἀποτελέσματά της, ἡ θέα τοῦ θείου Φωτός, ἡ σχέση νοερᾶς προσευχῆς καί θείας Λειτουργίας, ἡ σύνδεση τῆς νοερᾶς προσευχῆς μέ τήν ἐξάσκηση τῆς πνευματικῆς πατρότητος.

Εἶπα στήν ἀρχή ὅτι τό βιβλίο αὐτό εἶναι τό «Εὐαγγέλιο τῆς προσευχῆς καί τῆς πνευματικῆς πατρότητος». Τώρα μπορῶ νά προσθέσω ὅτι εἶναι ἐφάμιλλο μέ τήν «Κλίμακα» τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου στό θέμα τῆς προσευχῆς καί τῆς πνευμα-τικῆς πατρότητος. Εἶναι ἕνας πολύτιμος πνευματικός θησαυρός πού εὐωδιάζει ἀπό τήν ἐρημική ζωή πού ζοῦσε ὁ ἅγιος Σωφρόνιος στό Ἅγιον Ὅρος, ἰδιαιτέρως στά Καρούλια τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ὅταν τό διαβάζη κανεῖς προσεκτικά αἰσθάνεται σάν νά βαδίζη στήν ἐρημο τοῦ Ἁγίου Ὁρους καί αἰσθάνεται νά ἐξέρχεται ἀπό ἐκεῖ μιά λεπτή καί μεθυστική εὐωδία. Ἔτσι, αἰσθάνεται στήν καρδιά του ὅτι ὁ ἅγιος Σωφρόνιος εἶναι ἕνας γνήσιος ἡσυχαστής μοναχός, ἐμπειρικός θεολόγος, θεόπτης λειτουργός καί αὐθεντι-κός πνευματικός πατέρας.

9. «Ἡ ζωή Του ζωή μου»

Τό βιβλίο αὐτό ἐκδόθηκε γιά πρώτη φορά στήν ἀγγλική γλώσσα τό ἔτος 1977 μέ τίτλο «His life is mine». Ἐναν χρόνο πρίν (τό 1976) πῆγα γιά πρώτη φορά στήν Μονή τοῦ Ἑσσεξ καί συνάντησα τόν ἅγιο Σωφρόνιο, καί τήν δεύτερη φορά πῆγα τό 1978, μόλις εἶχε ἐκδοθῇ τό βιβλίο αὐτό καί μοῦ ἔλεγε ὅτι αὐτό γράφηκε εἰδικά γιά τό ἀγγλόφωνο κοινό, ὥστε νά στρέψη τήν προσοχή του στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί δέν εἶναι τόσο γιά τούς Ὁρθοδόξους, γιά τούς ὁποίους θά δημοσιευθῇ ἕνα ἄλλο βιβλίο πού θά ἐκδοθῇ, καί ἐννοοῦσε τό βιβλίο πού ἐκδόθηκε ἀργότερα μέ τίτλο «Ὁψόμεθα τόν Θεόν καθώς ἐστί». Ἐπίσης, στενοχωρήθηκε ἀπό τήν βιογραφία του πού δημοσιεύθηκε καί τὰ ἐπαινετικά λόγια πού ἔγραψε γι' αὐτόν ἡ Rosemary Edmonds στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου.

Τό βιβλίο αὐτό μεταφράσθηκε στήν ἐλληνική γλώσσα καί ἐκδόθηκε τό 1983 ἀπό τίς ἐκδόσεις Παναγιώτη Πουρναρά. Στόν ἅγιο Σωφρόνιο δέν ἄρεσε ὁ τίτλος «Ἡ ζωή Του ζωή μου» καί ἐπίσης δέν τοῦ ἄρεσε ἡ μετάφραση σέ μερικά σημεῖα. Γενικά, ποτέ δέν τόν ἱκανοποιοῦσε τό νά μεταφράζονται τὰ βιβλία του στήν δημοτική γλώσσα, καί προτιμοῦσε τήν καθαρεύουσα.

Φαίνεται ὅτι τό περιεχόμενο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀναπτύχ-θη-κε σέ ἄλλα βιβλία του, τὰ δέ σχετικά μέ τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ συμπεριελήφθησαν στό βιβλίο «Περί προσευχῆς» καί αὐτό ἦταν, ἴσως, ὁ λόγος πού δέν ἔγινε ἄλλη μετάφραση καί ἄλλη ἐκδοση ἀπό τήν Ἱερά Μονή τοῦ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγ-γλίας.

Τό βιβλίο διαιρεῖται σέ δύο μέρη. Τό πρῶτο μέρος ἀνα-φέρεται στήν θεολογική

βάση τῆς προσευχῆς, πού εἶναι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ, ἡ δημιουργία καί ἡ τραγωδία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ μετάνοια, ἡ προσευχή, ὁ πνευματικός πόλεμος, ἡ λειτουργική προσευχή ὡς προσευχή τῆς Γεθσημανῆς, ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ, ἡ πείρα τῆς αἰωνιότητος μέ τήν προσευχή καί ἄλλα. Τό δεύτερο μέρος ἀναπτύσσει τά σχετικά μέ τήν προσευχή τοῦ Ἰησοῦ, τήν μέθοδο τῆς προσευχῆς καί τόν καθολικό της χαρακτήρα, πού τελικά συμπεριλήφθηκαν στό βιβλίο «Περί προσευχῆς».

Ἰδιαίτερη σημασία στό βιβλίο αὐτό εἶναι ἡ ἀνάλυση γιά τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στόν Μωϋσῆ καί τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἡ θεολογική ἐρμηνεία τοῦ «Ἐγώ εἰμι ὁ ὢν», ἡ ἀνάλυση ὅτι τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἐνέργειά Του, τό ρισκοκίνδυνο τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τήν πτώση του καί τήν ἐκ νέου κλήση του ἀπό τόν Χριστό, καί γενικότερα ἡ σύνδεση τῆς Παλαιᾶς μέ τήν Καινή Διαθήκη, ὅπου φαίνονται οἱ ἀποκαλύψεις τοῦ Θεοῦ στήν Παλαιά Διαθήκη καί ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ στήν Καινή Διαθήκη.

Εἶναι ἓνα εὐσύνοπτο βιβλίο, πού ὁ ἅγιος Σωφρόνιος παρουσιάζει γενικά τήν διδασκαλία του, χωρίς νά ἀποκαλύπτει τόν ἑαυτό του, καί προσφέρεται κυρίως στόν δυτικό ἄνθρωπο, καί μάλιστα στούς ἑτεροδόξους Χριστιανούς, ὥστε νά τό διαβάσουν, νά ἐντυπωσιασθοῦν καί νά μελετήσουν, ἂν θέλουν, καί τά ὑπόλοιπα βιβλία τοῦ ἁγίου Σωφρονίου πού ἀναφέρονται στούς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς.

10. «Οἰκοδομώντας τόν Ναό τοῦ Θεοῦ μέσα μας καί στούς ἀδελφούς μας»

Πρόκειται γιά τό τρίτομο ἔργο πού τελευταῖα ἐκδόθηκε ἀπό τήν Ἱερά Μονή τοῦ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας, οἱ δύο πρῶτοι τόμοι τό ἔτος 2013, καί ὁ τρίτος τόμος τό ἔτος 2014. Τό πρωτότυπο ἔργο ἦταν στήν ρωσική γλώσσα, πού ἐκδόθηκε τό 2003 καί στήν συνέχεια μεταφράσθηκε στήν ἐλληνική γλώσσα. Οἱ δύο πρῶτοι τόμοι μεταφράσθηκαν ἀπό τήν ρωσική γλώσσα καί οἱ ὁμιλίες τοῦ τρίτου τόμου μεταφράσθηκαν ἀπό τήν γαλλική γλώσσ-σα. Προανάκρουσμα τῶν τριῶν αὐτῶν τόμων ἦταν, ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, τό βιβλίο «Περί Πνεύματος καί ζωῆς».

Τό τρίτομο αὐτό ἔργο περιλαμβάνει ὁμιλίες πού ἔκανε ὁ ἅγιος Σωφρόνιος στήν ἀδελφότητα τῆς Μονῆς του πρός τό τέλος τῆς ζωῆς του, γιά νά παραδώσει τήν πνευματική του διαθήκη σέ αὐτούς, καί δι' αὐτῶν σέ ὅλους ἐκείνους πού ἀναζητοῦν νά γνωρίσουν τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν αἰωνιότητα. Εἶναι 115 ὁμιλίες πού ἀρχίζουν ἀπό τίς 29 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1988 καί τελειώνουν τρεῖς μήνες πρίν τήν κοίμησή του, ἥτοι στίς 8 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1993.

Ὁ τίτλος τοῦ τρίτομου αὐτοῦ ἔργου μέ τίτλο «Οἰκο-δομών-τας τόν Ναό τοῦ Θεοῦ μέσα μας καί στούς ἀδελφούς μας» δόθηκε ἀπό τήν Ἱερά Μονή τοῦ Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας πού ἐξέδωσε τό ἔργο καί ἀντλήθηκε ἀπό τό

περιεχόμενο τῶν ὁμιλιῶν τοῦ ἁγίου Σωφρονίου. Ἡ φράση αὐτή «οἰκο-δομῶν-τας τόν Ναό τοῦ Θεοῦ μέσα μας καί στούς ἀδελφούς μας» ἀναφέρεται πολλές φορές στίς ὁμιλίες αὐτές, καί προσδιο-ρίζει πῶς νά οἰκοδομήσῃ καθένας μέσα του τόν Ναό τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί πῶς ὅλοι μαζί νά οἰκοδομήσουν τόν οἰκουμενικό Ναό. Δηλαδή, καθένας μέ τό Ἅγιον Πνεῦμα νά ἐνωθῇ μέ τόν Χριστό καί νά γίνη Ναός τοῦ Θεοῦ, καί τότε ὅλοι οἱ ἔμψυχοι Ναοί νά ζοῦν στόν Ναό τῆς Ἐκκλησίας. Μέ αὐτό σαφῶς γίνεται ἀναφορά στήν διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ὅτι τά σώματά μας εἶναι Ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Α΄ Κορ. στ΄, 9), καί στήν διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου «καί αὐτοί ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευματικός, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικές θυσίας εὐπροσδέκτους τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α΄ Πέτρ. β΄ 5). Πρόκειται γιά τήν αὐθεντική μοναχική καί χρι-στια-νική ζωή, πού ἀποβλέπει στήν μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου σέ Ναό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σέ «γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον» (Α΄ Πέτρ. β΄, 9).

Οἱ ὁμιλίες αὐτές εἶναι αὐθεντικές καί ἕνας πνευματικός θησαυ-ρός. Καταγράφεται σέ αὐτές ἡ ὥριμη πνευματική πείρα ἑνός μεγάλου ἐμπειρικοῦ καί θεόπτου θεολόγου καί ἀποτελεῖ τήν «πνευματική του διαθήκη». Συγχρόνως, εἶναι τό γνήσιο καί αὐθεντικό κλειδί, μέ τό ὁποῖο ἐρμηνεύονται ὅλα ὅσα ἔχει γράψει στό παρελθόν γιά θεολογικά καί πνευματικά θέματα καί τά ἀφήνει ὡς γνήσια ἀποστολική καί πατερική πνευματική διαθήκη στά πνευματικά του παιδιά καί σέ ὅλους τούς Χριστιανούς. Πάλευσε ὁ ἴδιος ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἀνέβηκε μέχρι τρίτου οὐρανοῦ καί ἠρπάγη στόν Παράδεισο, πέρασε καί ἀπό τά τρία στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀπό τήν ἔλευση τῆς θείας Χάριτος, τήν ἄρση της καί τήν ἐκ νέου ἔλευσή της καί τά καταθέτει ὅλα αὐτά στήν Ἐκκλησία Του.

Ὁ ἴδιος περιγράφει τίς τρεῖς περιόδους τῆς ζωῆς του. Ἡ πρώτη περίοδος συνδέεται με τήν φανέρωση τῆς ζωῆς καί τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ στόν κόσμο μέ τό βιβλίο «ὁ Γέροντας Σιλουανός ὁ Ἀθωνίτης». Ἡ δεύτερη περίοδος εἶναι ἡ «ἐξομολό-γησή» του ἐνώπιον ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, μέ τό βιβλίο «Ὅσόμεθα τόν Θεό καθώς ἐστι». Καί ἡ τρίτη περίοδος συνδέεται μέ τήν προσπάθειά του νά βιωθῇ ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Σιλουανοῦ μέσα στήν Ἱερά Μονή του, καί σέ ἐκείνους πού θά τόν ἀναζητοῦσαν ἐκεῖ, στόν συγκεκριμένο αὐτόν χῶρο, καί αὐτό γίνεται κυρίως μέ τίς ὁμιλίες αὐτές πού περιλαμβάνονται στό τρίτομο αὐτό ἔργο.

Εἶναι φανερό ἡ μεγάλη ἀξία αὐτῶν τῶν τριῶν τόμων πού διαβάζονται μέ ἔμπνευση ἀπό χριστιανούς καί μοναχοῦς, ἀπό θεολόγους καί ἀπλούς ἀνθρώπους. Εἶναι τό πνευματικό ἀπό-σταγμα μιᾶς ὁλόκληρης ζωῆς τοῦ ἁγίου Σωφρονίου, εἶναι ὁ καθαρός θεολογικός οἶνος.

Συμπέρασμα

Στά προηγούμενα ἔκανα μιά μικρή παρουσίαση τῶν βι-βλίων τοῦ ἁγίου Σωφρονίου τοῦ ἁγιορείτου, πού ἕως τώρα ἐξέδωσε ἡ Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Ἑσσεξ Ἀγγλίας πρό καί μετά τήν κοίμησή του, στά ὁποῖα καταγράφει τίς πνευματικές ἐμπειρίες πού τοῦ χάρισε ὁ Θεός, ἀλλά ἐκφράζουν καί τήν ἐμπειρική θεολογία πού παρέλαβε ἀπό τόν ἅγιο Σιλουανό, ὡς ὑπάκουος πνευματικός υἱός ἀπό τόν θεόπτη Γέροντά του. Τά ὅσα ἐγράφησαν ἐδῶ δέν ἐξαντλοῦν τό περιεχόμενο τῶν βιβλίων, ἀλλά δίνουν ἕναυσμα στόν ἀναγνώστη νά τά μελετήσει, ὅπου θά συναντήσει ἕναν μεγάλο θησαυρό.